

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՔԱՐՈԶԸ ՄԱՅՐ ՏԱԾԱՐՈՒՄ
ԵՐԵՎԱՆ ՍՈՒՐԲ ԽԱԶԻ ՏՈՆԻՆ
(14 մայիս)

«Յանուն Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ: Ամէն»:

«Զոր տեսաքն եւ լուաք՝ պատմեմք զձեզ, զի եւ դուք հաղորդութիւն ունիցիք ընդ մեզ, եւ մեր հաղորդութիւնն իցէ ընդ Հօր եւ ընդ Որդոյ իւրում Յիսուսի Քրիստոսի» (Ա. Յովհ. Ա. 3—4):

Քիչ առաջ, այս Սուրբ Եկեղեցու կամարների ներքեւ ընթերցուեցին այս բառերը, որոնք քաղուած են Յովհաննու Առաքելոյն առաջին թղթից եւ առաջին գլխից: Յիսուսի ամենէն սիրելի աշակերտներից՝ Յովհաննէսը ասում է. «Այն ինչ որ մենք տեսանք եւ լսեցինք, ձեզի կ'ապամենք, որպէսզի դուք մեզի հետ հաղորդակից դառնաք եւ մեր հաղորդակցութիւնը լինի ամբողջական Հօր Աստծոյն, Նրա Որդոյն Յիսուսի Քրիստոսի հետ»:

Յիսուսի կեանքը բաժանող, Յիսուսի մտերմութեան մէջ ապրող առաքեալները, Յիսուսի Համբարձումից յետոյ, համարձակ, յանդուգն, արի հոգիով քարոզեցին Յիսուսի ճշմարտութիւնները, որովհետեւ չէին կարող իրենք իրենց մէջ պահել Լոյսը: Լոյսը իր բնութեամբ իսկ ճառագայթում է. նա ով լոյս ունի իր մէջ՝ չի կարող իր անձին եւ իր սեփական, անհատական կեանքի նեղ պարունակին մէջ պահել այդ լոյսը: Ինչպէս Աւետարանի մէջ ասուել է, լոյսը աշտանակի վրայ կը դրուի եւ ոչ թէ անկողնու տակ, ոչ էլ գրուանի ներքեւ: Յիսուսի առաքեալները սկսան այնպիսի ուժգնութեամբ, յարատեւութեամբ եւ մարդկայնօրէն անկարելի թուող քաջութեամբ լոյսին ճառագայթները դառնալ աշխարհին չորս կողմերը:

Մենք՝ հոգեւորականներս, որպէս նրանց՝ առաքեալների անարժան յաջորդները, մենք էլ պարտաւորութիւնը ունենք նրանց ճանապարհին հետեւելու եւ դառնալու վկաները այն ճշմարտութիւններին, որոնք Աւետարանից են բխում եւ եկեղեցու կեանքից են անցնում եւ մեր փորձառութեան միջից են փոխանցում:

Աւետարանի այդ ճշմարտութիւններից շատերը ինձ համար վերստին թարմութիւն զգեցան, երբ անցնող շաբաթ ինձ վիճակուեց Աստծու օրհնութեամբ եւ տնօրինութեամբ իմ առաջին Հովուապետական այցելութիւնը կա-

տարելու Ծիրակայ թեմում՝ Հիւսիս-արեւմտեան շրջանում մեր Հայաստան աշխարհի, այն մասը մեր երկրի, որ սրանից եօթ տարիներ առաջ երկրաշարժից այնքան խորը ցնցուեց, եւ ահաւոր ողբերգութեան մի դուռ բացուեց մեր ժողովրդի կեանքում: Եօթը տարիներ առաջ այդ երկրաշարժից վնասուած, երկրաշարժի զոհ գնացած ձեր հայ եղբայրներին եւ քոյրերին ուղեցի գնալ առաջին անգամ Հովուապետական այցելութեան, որովհետեւ ցանկացայ եկեղեցու հոգածութիւնը հանդէպ ժողովրդի, յանուն Աստծու, յանուն Քրիստոսի ցոյց տալ առաւելաբար, տառապող, զրկուած, վերքից տակաւին կըտտացող մեր ազգի այն անդամներին, որոնք գտնուում են մեր երկրի Հիւսիս-արեւմտեան շրջանում:

Եւ այսօր Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի սրբազնասուրբ այս բեմից ուզում եմ իմ ապրումները եւ տեսածները պատմել մեր ժողովրդին, եւ նրանց միջից անդրադառնալ այն ճշմարտութիւններին, որոնք մեր կեանքի համար կենսական են, եթէ մենք ուզում ենք այդ կեանքը լինի հարազատօրէն քրիստոնէական, վաւերականօրէն մարդկային եւ ճշմարտօրէն հայկական:

Սիրելի՛ք, Աստուած ինձ ուժ տուեց, փառք Նրան, որ ես գտնուեցի զրեթէ բոլոր շրջաններում, զրեթէ բոլոր ծխական այն համայնքների մէջ, որոնք կազմում են Ծիրակայ թեմը: Սկսեցի գիւղերից, գնացի Ներքին Բազմաբերդ, անցայ Թալին, գնացի Մաստարա, Սառնաղբիւր, Մարալիկ, Զորակապ, գնացի Արթիկ, Հատին եւ ապա Գիւմրի, եւ Գիւմրիից յետոյ մինչեւ Աշոցքի շրջան, գնացի մինչեւ Սպիտակ, մինչեւ Վանաձոր եւ մինչեւ Ստեփանաւան: Եւ ի՞նչ տեսայ. հանդիպեցի գիւղացու, չարքաշ մարդու, որ իր ձեռքերն է խառնում հողին եւ իր կեանքն է իր ձեռքերովը, իր քրտինքովը շահում: Գնացի քաղաքացի մարդին, տեսայ նրա բնակարանային պայմանները, հանդիպեցի մանուկներին, դպրոցական, երիտասարդ, հանդիպեցի մտաւորական, ուսուցիչ, արուեստագէտ դասակարգերին, եղայ տառապեալին հետ, հաղորդուեցի զինուորականներին հետ, խորհրդակցեցի մեր հոգեւորական եղբայրներին հետ, գտնուեցի մեր պետական քաղաքային իշխանութեանց ներկայացուցիչներին մօտ, մի խօսքով՝ ժողովրդի բոլոր խաւերի, ժողովուրդը եւ ազգն ու եկեղեցին բաղկացնող բոլոր տարրերին հետ կարողացայ շփում հաստատել, ուղղակի հաղորդութիւն ստեղծել եւ նրանց սրտի տրոփը զգալ իմ երակների մէջ: Այդ բոլորից ես քաղում եմ հետեւեալ գլխաւոր ճշմարտութիւնները.

Առաջին. Փառք Աստծուն, քրիստոնէական հաւատքը կենդանի է մեր ժողովրդի մէջ: Ես դա տեսայ այն սիրալիր, ջերմօրէն ընդառաջող դիմաւորութեան մէջ, որ ժողովուրդը ցոյց տուեց: Հաւատքի ծարաւը, քրիստոնէական ճշմարտութիւնների հանդէպ զգայնութիւնը առողջ է մեր ժողովրդի մէջ եւ նա, ով կասի, թէ անցնող 70 տարիների ընթացքում մեր վրայ պարտադրուած վարչակարգի բերումով հաւատքն անհետացել է՝ սխալ է խոսում կամ սուտ է ասում: Հաւատքը առո՛ղջ է: Կը մնայ, որ այդ հաւատքը գիտակցական ապրումի, գործի, վարուելակերպի վերածուի մեր ժողովրդի բարոյական նկարագրի վերականգնման, առողջացման համար ե՛ւ իբրեւ մարդ, ե՛ւ իբրեւ հայ, քրիստոնէաշունչ պատգամներով մեր կեանքը կառավարելու իմաստութեամբը: Եւ այստեղ էր, որ տեսայ առաջին վերքը՝ «Հունձք բազում են, եւ մշակք՝ սակաւ»,—ի՞նչպէս ասում է Աւետարանի մէջ: Այո՛, պէտք ունենք մենք այդ ժողովրդին գնալու, այդ ժողովրդի կեանքին մէջ մտնելու, այդ ժողովրդի կեանքի շրջագծի մէջ Աւետարանը թարգմանելու: Մի խօսքով՝ եկեղեցին պատ, ջահ, խորան, կամար, գմբեթ լինելուց աւելի, պէտք է

դառնալ ժողովրդի մէջ գործող հոգեկան ուժ, բարոյական ուսուցում, նկարագրի կազմաւորման ընթացք: Մենք պարտաւոր ենք լինել այն, ինչ որ Աստուած ուզում է, ոչ թէ այն, ինչ որ մենք մեր պարագայական, ժամանակաւոր, մակերեսային, զգայարանական, հաճոյապաշտական ախորժակներից տարուած ուզում ենք, որ լինենք: Ո՛չ, պէտք է լինենք այն, ինչ կերպարով մեզ Աստուած ստեղծել է եւ ուզում է, որ մենք մնանք պայծառ, անաղարտ այդ Աստուածային դրոշմին, Աստուածային կնիքին մեր վրայ անապական պահպանումով:

Սիրելիներ՛ր, այստեղ կամ աշխարհի որեւէ մի տեղ, որ նայում էք Սուրբ Էջմիածնին՝ մեր Մայր Աթոռին, այստեղից եւ յատարարում եմ մեր ողջ ժողովրդին, որ աղէտը, որ պատահեց՝ աղէտ չի մնալ, եթէ երբէք մենք աղէտից դաւ սովորել գիտենանք: Աղէտը աղէտ է այն ատեն, երբ մենք աղէտից ոչինչ ենք հասկանում, ոչինչ ենք սովորում եւ այնպէս ենք ապրում, որ կարծէք թէ աղէտ եղած չլինի մեր կեանքում: Վիշտը, տառապանքը, նեղութիւնը մի դպրոց են մեզ համար եւ այդ դպրոցի առաջին դասը, որ եւ սովորեցի իմ այս Հայրապետական այցելութեան ընթացքում, այն է, որ մենք բոլորս հայաստանցի հայերս, ամենից առաջ, մենք պէտք է, որ մեր վերքերը մե՛ր ձեռքերով դարմանենք: Այլեւս թողնենք այն լաց ու կոծի հոգեբանութիւնը, ճնշուած մարդի, զրկուած ազգի այն հոգեբանութիւնը, որ կը կաշկանդի մեզ: Մենք տէրն ենք մեր անձերին, լինե՛նք տէրը մեր կեանքին՝ այսինքն, մենք աշխատենք մեր վերքը մեր ձեռքերով դարմանելու:

Երկրորդ մեծ դասը, որ եւ սովորեցի եւ մենք սովորելու ենք, այն է, որ այլեւս մեր այն եղբայրները եւ քոյրերը, որոնք ուզում են իրենց եղբայրութիւնը եւ զօրակցութիւնը յայտնել Հեհինականի շրջանի մեր ժողովրդին, պարտաւոր են անդրադառնալ այն իրողութեանը, որ այլեւս ամենից կարեւոր բաժինը այս գործի մէջ պէտք է լինի բնակարանաշինութեան գործը, արդիւնաբերական միջոցների ստեղծումը եւ ոչ թէ շարունակումը այն շտապ օգնութեան, որ սկսուեց երկրաշարժի աղէտի օրից եւ շարունակում է որոշ աստիճանով մինչեւ այսօր: Եւ տեսալ, թէ որքա՛ն ընտանիքներ տակաւին գտնում են առանց բնակարանի, տակաւին վթարուած տների մէջ են ապրում: Տեսալ դիմացը նաեւ այն սքանչելի գործը, որ կատարուել է՝ շէնքեր են բարձրացել, փլատակ շէնքեր են վերստին նորոգուել: Իմ մտքից անցաւ այն պատկերը, որ լոյսի եւ խաւարի խաղի պատկերն է. մի կողմ մութ էր, միւս կողմ լոյս էր: Պոյսը նոր շինուածն էր, մութը այն էր, որ տակաւին մընում էր երկրաշարժի վերքի արիւնոտ բաժնում:

Հետեւաբար, մենք պէտք ունենք այլեւս ե՛ւ արտասահմանում, ե՛ւ այստեղ լծուել շինարարական գործի, որովհետեւ դա իր մէջ ունի երկու բարիքներ. առաջին՝ հանգստաւետ, չեմ ասում շռայլ, գեթ բնականոն պայմանների մէջ ապրողը նուազ կտառապի, քան խեղճ պայմանների կամ բնակարանների մէջ ապրողը: Մենք երջանկութեանը աւելի նպաստած կլինենք բնակարան հայթայթելով, քան մի պատառ հաց տալով: Երկրորդ՝ մենք աշխատնք, գործ ստեղծած կլինենք անգործ մնացած մեր եղբայրներին եւ քոյրերին համար, ուրիշ խօսքով՝ կրկնակ բարիք ունի բնակարանաշինութեան և արդիւնաբերական միջոցների ստեղծման կենսական գործը:

Այստեղ եւ ուզում եմ նշել, որ սքանչելի գործ է կատարել «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» Համահայկական Հիմնադրամը. տեսալ նրանց ջանքերով շինուած հարիւրաւոր տները. եւ մենք պէտք ունենք մեր բոլորի աշխատանքները համակարգելու, ներդաշնակելու, միութիւն ստեղծելու եւ ոչ թէ ցրիւ կերպով,

իրարից անտեղեակ կերպով մեր օգնության եւ աջակցության ու զօրակցության գործը յառաջ տանելու:

Երրորդ՝ Ես սովորեցի այն դասը, որ մենք եթէ երբէք ուզում ենք մեր ժողովուրդը այս հողին կապուած պահել, պէտք ունենք մեր Հայրենիքի շինարարության այն առողջ բաղաբաղանդական մշակումին, որով մենք այլեւս հողը մեր սեփականը նկատենք, մեր գերագոյն հարստութիւնը: Մի մեծ ղեկավար մի մեծ ազգի ասել է. «Մի ազգ բաղկանում է երեք բաներից՝ հողը՝ Հայրենիքը, ժողովուրդը եւ օրէնքները: Վերջին երկուսը կը փոխունեն՝ ժողովրդի կեանքն ու օրէնքներն էլ կը բարելաւունեն՝ կը փոխունեն: Միակ այն բանը, որ կը մնայ անփոփոխելի, դա հո՛ղն է, երկի՛րն է»: Եղբայրնե՛ր, մենք նոր ենք դուրս եկել Հայոց ազգի դէմ գործուած ցեղասպանության 80-ամեայ ոգեկոչման օրերից. ապրիլի 24-ն էր դա: Մէկ եւ կէս միլիոն հայ մարդ զոհ տուեցինք: Փառք Տիրոջ, հազար փառք Իրեն, որ մենք մէկ եւ կէս միլիոնի թիւը վերագտանք՝ եւ անելիով: Բայց հողը, որ գնաց՝ Արեւմտեան Հայաստանը, ահաւասիկ այսօր տակաւին մեզ համար կորսուած հող է:

Հայրենի՛քն է, որի շինության գործին պէտք է մենք լծուենք, որովհետեւ Հայրենիքը սոսկ հողը չէ, հողին վրայ մեր խառնած քրտինքն է, հողին մէջ մեր թափած արիւնն է: Մի խօսքով, մեր ամբողջ էութիւնն է, մեր ազգային ինքնության եւ արժանապատւութեան զգացումն է՝ դա է, որ հողը կը վերածի Հայրենիքի: Եւ դրա համար այսօր Մենք կոչ ենք ուղղում մեր ողջ ժողովրդին Մայր Աթոռի այս Սուրբ քեմից ե՛ւ այստեղ Հայաստան, ե՛ւ ի սփիւռս աշխարհի: Երկրաշարժի առիթով մեր ժողովուրդը յուզուեց, շարժուեց եւ այն ատեն ես ըսի, եթէ Հայաստանում երկրաշարժ տեղի ունեցաւ, ողջ աշխարհում մարդաշարժ տեղի ունեցաւ, հոգեշարժ տեղի ունեցաւ: Այն ատեն եղան բազմաթիւ օտար ազգեր, որ օգնեցին մեզ. գրեթէ անմասն չմնաց որեւէ մի հայ, որ իր բաժինը չբերէր այն զօրակցության գործին յատուկ նուիրահաւաքութիւններով եւ յատուկ հանգանակութիւններով: Եւ եթէ կան տակաւին այդ գումարներից մնացած գումարներ, օր առաջ փոխանցուեն դրանք «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» հիմնադրամին, որպէսզի Հայաստանի վերաշինության գործը աղէտի գօտու մէջ առաւել թափով առաջ երթայ եւ մենք պայծառ դիմագծով աշխարհին ներկայանանք, որպէսզի նոր շինուած շէնքերի փայլը տարածուի եւ վնասուած շէնքերի վերքը դարմանուի մեր ժողովրդի կեանքում:

Ահաւասիկ, թէ ի՞նչ եզրակացութիւնների եմ եկել եւ այս օրերին, երբ վերադարձել եմ Ծիրակայ թեմին իմ տուած առաջին այցելութիւնից: Այնտեղ եկեղեցիներ ունենք, որոնք կը կարօտեն անմիջական վերանորոգութեան: Այնտեղ ունենք դպրոցներ, որոնք պէտք ունեն խնամքի: Եթէ մենք կարենանք մեր հասարակական ընդհանրական հաստատութիւնները զօրացնել, նրանց միջից անհատները եւ ընտանիքներն էլ կը զօրանան:

Ահա, թէ ինչ տեսանք եւ ինչ լսեցինք եւ այսօր պատմում ենք ձեզ, հաղորդում ենք ձեզ, որպէսզի դուք էլ հաղորդակից դառնաք ողջ աշխարհում այս բոլոր իրականութիւններին եւ ճշմարտութիւններին եւ ըստ այնմ ձեզնից իրաքանչիւրը կատարէ իր պարտականութիւնը ի՛ր ձեռով եւ ի՛ր չափով: Այս կիրակին Մայր Աթոռում եւ հոչակում եմ Հիւսիս-արեւմտեան մեր հայ ժողովրդի կիրակի: Այսօր մեր աղոթքների սիրտը նրանք թող գրաւեն, նրանք՝ ովքեր այդ աղէտի զոհերը եղան: Անցեալ կիրակի ճիշտ այս ժամին գմբեթահատեալ եւ վերստին գմբեթաւորեալ Եօթվերք Սուրբ Աստուածածնի եկեղեցում էի եւ այնտեղից էի խօսում մեր ժողովրդին, ջանալով

նրանց հաւատք, վատահոութիւն եւ լաւատեսութիւն ներշնչել: Այսօր, մի շա-
րաթ ետք, այս Մայր Տաճարում սիրտս բանալով կոչ եմ անում մեր ողջ
ժողովրդին, որ իր մտածումների եւ իր արարքների մէջ հայրենաշինութեան
գործը նկատի ունենայ եւ մոռացութեան չտայ երկրաշարժից վնասուած մեր
Հայրենիքի այդ բաժինը եւ մեր ժողովրդի սիրեցեալ զասկները Գիւմրիի,
Սպիտակի, Ստեփանաւանի, Վանաձորի եւ նաեւ այլ բոլոր այն գիւղերի մէջ,
որոնց պատկերը իմ աչքերիցս երբէք պիտի չհեռանայ: Աստուած զօրացնի
նրանց եւ զօրացնի ձեզ բոլորիդ «ի խնամս մարդասիրութեան իւրոյ» չա-
լիւեանս յաիտենից: Ամէն»:

